

INTERJÚ

Kevés magyar származású művész mondhatja el magáról, hogy nemcsak kontinenseken átívelő karriert épített, hanem művésztével a világ egyik legismertebb progresszív zenei közösségének szellemi vezetőjévé vált. Leslie Mandoki több mint zenész: gondolkodó, közvetítő, az értékek és tradíciók őrzője, aki egyszerre épít a magyar gyökerekből és üzen a globális jövőnek.

RÁTÓTI-MIKÓ KRISZTINA

Az igazi művészet soha nem lehet bezárva egy dobozba

Interjú Leslie Mandokival

Leslie Mandoki, a világpolgár magyar művész, zeneszerző és producer ötven éve járja a világ színpadait, miközben soha nem felejt el, honnan indult. Legújabb albuma, a *Memory of our Future* a Rock and Roll Hall of Fame falai között csendült fel – egyszerre tiszteletadás és üzenet a jövő generációinak. A Berlinale díszvendégeként a *Magyar Művészet* olvasóival osztja meg gondolatait felelősségről, alkotásról, gyökerekről, alkotói hitvallásról, a művészet küldetéséről, valamint arról, hogyan lehet ma a hangokon túl értéket, felelősséget és hídépítő szándékot közvetíteni a világ felé.

Legújabb albumodat, a *Memory of our Future*-t a Rock and Roll Hall of Fame-ben ünnepelték. Mit jelent ez a számodra?

Mindenekelőtt hatalmas megtiszteltetés. Azonban nem önmagában a díj vagy az elismerés számít, hanem az, hogy a zene, amit a barátaimmal közösen alkottunk, eljut az emberek szívéhez. A *Memory of our Future* egyfajta művészi állásfoglalás: emlékezni a múlt értékeire, miközben felelősséggel gondolkodunk a jövőről. A progresszív rock és jazzrock mindig is egyfajta intellektuális párbeszéd volt a világgal, és nekünk, művészeknek, felelősségünk van abban, hogy milyen üzeneteket közvetítünk. Számomra a legfontosabb mindig az volt, hogy a közönségnek adjak valamit: gondolatokat, érzéseket, inspirációt. A zene nemcsak szórakozás, hanem egyfajta küldetés is.

Mit éreztél akkor, ott a Hall of Fame színpadán? Le lehet-e írni szavakkal?

Ez egy olyan momentum volt, amikor bejött a „pesti srác” érzés. Végigfutott bennem, hogy milyen hosszú volt az út, hogy honnan hová értem el... Aznap este, amikor lefeküdtem, arra gondoltam, hogy hálás vagyok. Hálás vagyok azért, hogy az elmúlt évtizedekben olyan legendákkal dolgozhattam együtt, akik nemcsak kiváló zenészek, hanem fantasztikus emberek is. Hálás vagyok a mentormeimnek, elsősorban Szakcsi Lakatos Bélának, aki a Bem rakparton, amikor tizenhat éves koromban látott a színpadon játszani, azt mondta: Mándoki, belőled még lesz valaki! És felhívott a világot jelentő színpadra.

Kik voltak még a mentoraidd? Kik hittek benned?

Édesapám. Amikor egyszer a féléves bizonyítványosztáskor nem én voltam az évfolyamelső az általános iskolában, azt mondta, hogy picit csalódott. Te nem második vagy, hanem első a vesztesek között. Apósom – aki híres pszichológus volt –, amikor ezt a történetet hallotta, azt mondta, Leslie neked nagyon nehéz gyerekkorod lehetett! Nem gondolom, hogy nekem nehéz gyerekkorom volt, sőt nekem kifejezetten jó emlékeim vannak. Édesapám úgy gondolta, hogy a diktatúra ellenszere a műveltség és a tudás. Ezekért az iránymutató gondolatokért nagyon hálás vagyok.

Ha már édesapádat említed, a felmenők között vannak zenészek?

Édesanyám nem szeretett mesélni esténként lefekvés előtt, inkább édesapám hegedült, és közben népdalokat énekelt. Egyébként egy nagyon érdekes családból származom, amiben elvileg lehetetlen, hogy egy épeszű, egészséges gyerek cseperedjen fel. Édesanyám egy nagyon jó módú családból származik, amikor kilencvenkét évesen bekerült a János Kórházba, három gyönyörű selyem hálóinget vitt be magával a hozzátartozó papucsokkal, amiket még 1936-ban Párizsban vásárolt. Édesapám egy újpesti vályogházban nőtt fel, ahol nem volt csatorna és folyóvíz még az én gyerekkoromban sem. Édesanyámnak minden lehetősége megvolt, édesapámnak tulajdonképp semmi, és mégis édesapám lett kétszeres akadémikus. Nagyon érdekes házasság volt, nagyon szerették egymást.

Vannak testvéreid?

Volt egy nagyon tehetséges festőművész öcsém, aki sajnos tragikusan meghalt alkoholizmusban. Nagyon sokat ápoltam, segítettem neki, kivittem magamhoz Németországba. Talán tehetségesebb volt, mint én. Zseniális volt, de nem volt benne igény a megmutatkozásra. Nem volt narcisztikus. Mi, művészek, az alkotás aláztos szolgái vagyunk. Azt nem tudom elfogadni, ha egy művész abba bukik el, hogy sikeres. És mégis, hányan vannak, akik a sikerbe hálnak bele. Azt viszont elfogadom, ha egy művésznek abba törik bele a bicskája, hogy megriad a fény-

től. Az öcsém művészként magabiztos volt, de nem akarta megmutatni magát. Nem tudta azt mondani, hogy „itt a festményem”! Soha nem illetődtem meg a sikertől, soha nem éreztem olyat, hogy a sikerért ne dolgoztam volna meg. Hiszen megtettem mindent, és megmérgettem.

Mit gondolsz, mi a legnagyobb kihívás ma egy művész számára?

Az, hogy hiteles maradjon. A digitális világban, ahol bárki egyetlen kattintással el tud indulni, könnyű elveszíteni azt a mélységet, ami a valódi művészetet jellemzi. A siker ma sokszor nem a tehetségen múlik, hanem az algoritmusokon. Ezért is tartom fontosnak, hogy mi, akik szerencsésen még abban a korszakban kezdtünk, amikor a zene szeretete volt az elsődleges hajtóerő, továbbra is példát mutassunk.

Van a művészeknek felelősségük a fiatalok iránt?

Igen, van: segíteni a fiatalokat a fejlődésben. Az én generációm nem biztosította azt a generációs igazságot – ami pedig az emberiség alapja –, hogy megpróbál a csemetéinek jobb életet adni, mint amit ő maga élt. E helyett ma ott tartunk, hogy *Az ördög enciklopédiáját* (Mandoki Soulmates: *Devil's Encyclopedia*, 2023) hagyjuk rájuk, azaz a közösségi média szennyét, ami borzasztó károkat okoz. A közösségi média a legnagyobb ballépése az emberiségnek. A stúdióban nálam jóval fiatalabb kollégákkal dolgozom. Egyik alkalommal nézem, és nem értem, hogy mit csinálnak. Azt látom, hogy balról jobbra húzzák az ujjukat a telefonjuk kijelzőjén. Kérdezem őket, hogy mit csinálnak? Kiderül, hogy éppen ismerkednek a Tinderen! Így ismerkednek, így szervezik az éjszakai programjukat manapság... Mit tettünk a fiatalokkal? Nagyon nagy a baj! Ezek ellen írok dalokat, és gondolhatnád, hogy ezekkel az üzenetekkel sikertelenségre vagyok ítélve. De nem! A koncertjeim tele vannak fiatalokkal, és a dalaim benne vannak a TOP 10-ben. Az előző albumomon van a *The Torch* című záródal, ami arról szól, hogy átadjuk a fáklyát. A koncerteken ez az utolsó dal, és ott mindig elmondom: „Gyerekek, nem adjuk át a fáklyát, még nem, mert eltoltuk. A világot így nem lehet átadni nektek, előbb nekünk azt rendbe kell tennünk.” A világ minden értelemben elég ramaty állapotban van, intellektuálisan is. Ezért van a fekete hatvány az egyik lemezborítón, de van remény: a koncert végére a hatvány fehér lesz...

Manapság könnyebb vagy éppen nehezebb fiatal művészként elindulni és érvényesülni?

A mai fiataloknak sokkal nehezebb, mint nekünk volt. Nem állnak mögöttük lemezcégek. Nekünk elég volt egy klubban jónak lenni. A klubokba gyakran besétáltak a lemezcégek tehetségkutató emberei. Ha megtetszett nekik,

amit láttak, hallottak, onnantól fogva menedzseltek az életedet, a marketinget, mindent. Amikor elkezdtem a szakmát itt huszonkét évesen a disszidálás után, akkor stúdiózenészként belekerültem az úgynevezett „Münich soundba”: Freddie Mercury itt készített három albumot, de itt alkotott Elton John, a Deep Purple, a Led Zeppelin és a Rolling Stones is. Innen indult Donna Summer és az akkori barátnőm, Amii Stewart karrierje is. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy nekünk volt lehetőségünk a fejlődésre.

A mai fiatal művészeknek azt üzenném, hogy legyenek bátrak! Ne akarjanak másokat másolni, hanem találják meg a saját hangjukat. Ne féljenek önmaguk lenni. A művészet akkor hiteles, ha belülről jön, és van benne szenvedély. És soha ne feledjék: a művészet nemcsak önmagunkért van, hanem azért is, hogy másokat inspiráljunk és összekössünk. Krízisek labirintusában van a világ. A művészek szent feladata, hogy megtalálják a kiutat. Induljanak el, és keressék meg az elveszett iránytűt.

Mi ma egy művész feladata?

Az igazi művészet nem a trendek kiszolgálásáról szól, hanem arról, hogy a művész tükörbe nézzon, és tükröt tartson a világnak. Nekünk, művészeknek, az a dolgunk, hogy hidakat építsünk emberek, kultúrák, generációk között. A mai világban, ahol sokszor az egymásnak feszülés dominál, különösen fontos, hogy olyan üzeneteket közvetítsünk, amelyek összekötnék, nem pedig elválasztanak.

Nemrégiben nemcsak díszvendégként, hanem kiemelt támogatóként is jelen voltál a Berlini Nemzetközi Filmfesztivál (Berlinale) egyik legrangosabb eseményén, a Cinema for Peace Gálán. Ez a 2002-es kezdeményezés a filmművészet erejét felhasználva szeretné felhívni a figyelmet a globális konfliktusokra, a társadalmi igazságtalanságokra és az emberi jogok megsértésére. Mi a véleményed a mostani világban zajló folyamatokról? Mindig azt gondoltam, hogy amikor a háború lehetősége felmerül egy társadalomban, akkor át kell adni a hatalmat a nőknek. Nem ismerem olyan anyát, aki elküldené a fiát a háborúba, vagy olyan lányt, aki az apját vagy az öccsét, a bátyját elküldené. Nekünk, művészeknek, dalokat kell írni a háború emberi oldaláról: hány gyerek fog apa nélkül felnőni... A politikusok a háborúnak erről a vetületéről nem beszélnek.

A Berlinalén részt venni hatalmas megtiszteltetés volt. Mindig is egy kulturális találkozópontra volt: a film és a zene találkozása. A kettő nagyon közel áll egymáshoz, hiszen mind a kettő történetmesélés. A művészet összes megnyilvánulási formájában talán ez a legfontosabb: hogy mély és őszinte történeteket meséljünk el.

Mi a véleményed a politikusokról, a politikáról? Ők mit tehetnek? Mi az ő felelősségük?

Hogy többet kellene olvasniuk irodalmat, hallgatni zenét. Ha 2021 decemberében néhány döntéshozó elolvasta volna Tolsztoj *Háború és béke* című művét, akkor lehet, hogy 2022 februárjában nem tör ki a háború. Jobban meg kellene ismernünk a másikat. Például ahhoz, hogy megértsük az amerikaiakat, meg kell nézni, vagy el kell olvasni az amerikai alelnök, J. D. Vance regényét, illetve az abból készült *Vidéki ballada az amerikai álomról* (*Hillbilly Elegy*, 2020) című filmet. Ez egy amerikai életrajzi dráma, Ron Howard rendezte J. D. Vance azonos című memoárja nyomán. A film három generáción keresztül mutatja be egy amerikai munkáscsalád nehézségeivel és tragédiákkal – néha örömteli pillanatokkal – teli mindennapjait. A család legfiatalabb tagja bejut a Yale-re. Kérdés: ki lehet-e törni a mélyszegénységből, az alkoholizmusból? Van-e kiút? Létezik-e az amerikai álom? Egy meglehetősen hiteles beszámoló az amerikai munkásosztályról.

Meg kell ismernünk a másikat, és tanulnunk kell egymástól. Például büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok. Mutass még egy országot, ahol a városok terein nem há-

borús hősök, tábornokok, hanem költők, írók, festők és zenészek szobrai állnak? Vagy egy olyan várost a világban, ahol egy téren áll zsinagóga, katolikus, református és evangélikus templom. Ilyet máshol nem tudsz mutatni. Ez Magyarország. Mi ilyenek vagyunk, minket is meg kell és meg lehet érteni. Mi nem harc árán szabadultunk meg a kommunistáktól, hanem a nemzeti öntudat felébredése üzte ki őket az országból. Nekünk nem kellett kívülről megmondani, hogy mit csináljunk. Ugyanakkor nekünk is meg kell értenünk azokat, akik szeretik, ha megmondják nekik, hogy mi legyen.

Filozofikus esszéket írsz politikusok felkérésére, te magad soha nem gondoltál arra, hogy politikus legyél?

2013-ban a mai parlament elnöknője és a bajor miniszterelnök megkért, hogy legyek a bajor parlament tagja. Elsőre azt gondoltam: itt ez az ország, ami annyi jót adott nekem, szabadságot, lehetőséget, útlevelet, itt az idő, hogy viszonzzam. Éreztették velem, hogy „ez a bajor legenda” a kormánypárt oldalán igazán beszálhatna a politikába. Végül meggondoltam magam, mert meggyőződésem, hogy engem az emberek, az emberi sorsok érdekelnek,

A harmincéves
Mandoki
Soulmates
jubileumi
koncertje
Budapesten
2023-ban
Fotó:
Kovács Tamás
© MTI/MTVA

de a technikai része a hatalomnak egyáltalán nem vonzó számomra. Ahogy a hatalom működik, az nem érdekel. Nekem elveim vannak. Ugyanakkor mutass még egy német állampolgárt, akinek a születésnapján ott van az összes demokratikus német párt vezetője... Az enyémen ott voltak, és mind fel is köszöntöttek ünnepi beszédekkel – természetesen a művésztársakkal közösen.

Ezt itt Magyarországon nehéz elképzelni...

Igen, amikor hazajövök Magyarországra, érzem a kettéosztottságot. Amikor egyszer elhívtam Bródy Jánost egy koncertemre, szóltak egy páran, hogy miért hívod el, ő a másik oldalon van... Nagyon meglepett. Azt hittem, hogy zenélünk egy jót közösen és ennyi. Hogy ez csak a zenéről szól. Mondok egy másik példát: egy alkalommal leültem egy újságíróval interjút készíteni, aki közölte velem már az elején, hogy a főszerkesztő azzal az instrukcióval küldte, hogy rólam jót nem szabad írni, hisz konzervatívnak vagy progresszívnek sorolt be. A politikai kettéosztottság az emberi kapcsolatokat is szétzilálja. Családok bomlanak fel, csak mert a családtagok másképp gondolkoznak. Azt gondolom, hogy ha valaki mást gondol egy témáról, az nekem nem az ellenségem, hanem csak egy illető, akinek más a véleménye. Amikor a kommunizmusban elkezdtünk barátok közt Hegelről, Kantról vitatkozni, nem estünk egymás torkának csak azért, mert mást gondolunk, persze nem tudhattuk, hogy ki fog jelentést tenni.

Több politikussal is jó viszonyt ápolsz, vagy ápolnál. Engem a Gorbacsovval való barátságod érdekelne.

A felesége, Raisza Makszimovna Gorbacsova hívott fel körülbelül harminc évvel ezelőtt, és arra kért, hogy vegyek részt egy zenei jótékonyági projektben. Hármasan találkoztunk, és már az első beszélgetésünk során mondhatom, hogy egy barátságot megalapozó szimpátia alakult ki közöttünk. Később többször meglátogattam őket Moszkvában, ők pedig eljöttek hozzám Bajorországba és Amerikába is. Lassan olyan mély barátság alakult ki közöttünk, hogy éreztem, ez egy életre fog szólni. Amikor szegény már a halálán volt, felhívtam, hogy szeretnék az Instagram-generációnak csinálni egy filmet 56-ról, és örülnék, ha elmondaná az ő szemszögéből az 56-os eseményeket. Erre azt válaszolta, hogy már nagyon rosszul van, és nem szeretné, ha kimennék hozzá, már nem tud fogadni. De megígérte, hogy segít. Nem bíztam abban, hogy lesz ebből bármi is, és akkor egy szép napon kaptam tőle egy levelet egy videóval, ami így kezdődött: Régi jó barátom, Leslie, a zenész és a békeharcos, aki békét visz a különböző generációkba... Nagyszerű ember volt, és nagyon nagy szerepe volt abban, hogy ez a film elkészülhetett.

A filmmel kapcsolatban van még egy nagyon különleges történetem. A forgatást hatalmas kutatómunka előzte

meg, nagy fotókeresésbe fogtam. Teljesen véletlenül a Mercedesnél megismertem egy fotóst, aki kilencvenvalahány éves volt akkor, Stuttgart mellett élt, és magyar származású volt. Neki voltak meg azok a felvételek, amelyeket a parlament előtt készített, amikor az oroszok lőttek a tüntetőket, ugyanis ő is ott volt mint tüntető, és végig fotózta az eseményeket.

Már fiatalon, a 70-es években is a szabadságot kerested, amikor elhagytad Magyarországot. Ez a szabadság-vágy ma is meghatározza a művészetedet?

Abszolút. A szabadság mindig központi eleme volt a zenémnek, de nem csak politikai értelemben. Szellemi és érzelmi értelemben is fontos, hogy az ember ne hagyja magát beskatulyázni. Amikor a 80-as években megalapítottam a Mandoki Soulmates formációt, pontosan ezt akartam kifejezni: hogy ne legyenek műfaji, nemzedéki vagy kulturális korlátok. Az igazi művészet soha nem lehet bezárva egy dobozba.

Sok helyen olvashattunk arról, hogy miért és miként szöktél át a határon. Engem az érdekelne, hogy mi volt az első gondolat, ami megfogalmazódott benned, amikor ott voltál a menekülttáborban, és tudat: sikerült.

A menekülttáborban feltették a kérdést: mit akarok kezdeni a szabadsággal. Erre azt válaszoltam, hogy szeretnék játszani Ian Andersonnal a Jethro Tullból, Jack Bruce-al a Creamből és Al Di Meolával. Erre megkérdezték, hogy hozzanak-e gyógyszert, mert hogy nyilván megőrültem, hiszen ezek az emberek stadionokban játszanak. A válaszom az volt, hogy nem örültem meg, csak nekem van egy tervem. És a terv az volt, amit édesapám a halálos ágyán mondott nekem: hogy ne álmodjam az életemet, hanem éljem az álmaimat. Lehet, furán hangzik, de soha nem akartam sikeres lenni, a pénz és a hírnév soha nem érdekelt. Az életfilozófiám az, hogy tartozom az embereknek, a közönségnek. Kiváltságos dolog a színpadon állni. Gondolj bele: az emberek megveszik a jegyet a koncertedre, mert szeretnének egy jó estét eltölteni a szereteteikkel. Eljönnek. Ott állok fent a színpadon, a fényben, a közönség lent a sötétben. Ők látnak engem, én nem látom őket. Ezt a helyzetet nem szabad kihasználni. Alázatos tisztelettel meg kell hálálni a közönség szeretetét. Ez sokkal szerencsésebb műfaj, mint a politika. Művészként tudok foglalkozni az emberek problémáival, nem egy elefántcsonttoronyban vagy egy buborékban ülök, hanem olyan dolgokkal foglalkozhatok, ami az ő lelküket nyomja. A művésznek ki kell jönnie a komfortzónájából, a visszhangkamrájából. Azt, hogy mi, művészek az élet napos oldalán járunk, azt a közönség teszi lehetővé. A fényt azért kapjuk, mert a közönség szeret minket, nekünk ezt kötelességünk oda visszatükrözni, ahonnan kap-

Leslie Mandoki
2024-ben
Fotó:
Hegedüs Róbert
© MTI/MTVA

juk. A művésznek van egy szent helye, az pedig az áldozat mellett van, nekünk nem a győztes mellett kell állnunk. Arról egyszerű dalt írni, hogy mennyire nem szeretjük egymást. Gyűlölködni egyszerű. Arról már nehezebb írni, hogy mi az, ami minket összeköt, hogy mi az a kohéziós erő, ami a nemzeteket, Európát összetartja.

Ötven éve élsz Németországban, és mégis tökéletesen beszélsz magyarul. Írsz is magyarul?

Esszéket, prózákat németül írok, sok felkérést kapok. Ünnepekkor – karácsonykor és húsvétkor – filozofikus esszéket írok politikai vezetőknek. Ezek sokkal inkább filozofikus tartalmúak, semmint politikaiak. A nótákat angolul írom. Tehát elmondhatjuk, hogy egyedül magyar nyelven nem írok. Én, aki Ady Endrén, Arany Jánoson és Radnóti

Miklóson, és persze Bródyn, Dusánon és Demjénen nőttem fel, csak magyarul nem írok. Itthon – gondolom – senki nem kíváncsi az én nagyon komplex esszéimre, amik a világ jövőjének sorsát taglalják, de amerikai és német szemszögből. Annak idején az orosz volt az egyetlen idegen nyelv, amit tanulni lehetett. Könyvekből tanultam meg angolul, és meg voltam győződve arról, hogy tudok is. Aztán egyszer egy napon, Amii Stewart – akkori menyasszonyom – úgy mutatott be a leendő apósna, anyósna, hogy „sajnos nem beszél angolul...” Megkérdeztem Amiit, hogy akkor eddig milyen nyelven beszélgettünk egymással? Végül igazán kint tanultam meg angolul. Nekem mint zenésznek tudomásul kellett vennem, hogy a zene nyelve az angol. Csodálatos magyar dalok vannak! Ott van például a Demjén filmje, a *Hogyan tudnék élni nélkülöd?* Az a film a legnehezebb kategóriában született: limonádé. A zseniális daloktól lett olyan sikeres, a rendező vagy a producer pedig elkapta a hangulatot. Vagy vegyük az *István, a király* című produkciót. Szörényi és Bródy is zseniális! De mivel magyar nyelvűek a dalok, beszorul egy sokkal kisebb szegmensbe, mint ahol lehetne. Világklasszisokról beszélünk, de csak Magyarországon tudnak sikeresek lenni.

Nehéz volt magyarként elfogadtatnod magad külföldön?

Nem akartam, hogy a németek engem külföldinek nézzenek, nem adtam meg nekik ezt az esélyt, ezért gyorsan megtanultam németül. Az angol nyelv ennek a szakmának a nyelve, ebben otthon kell lenni, ha országhatárokon túl is szeretnél sikeres lenni. Húsz éve én vagyok a zenei igazgatója a Volkswagen-, Porsche-, Audi gyárnak, illetve az FC Bayernnek. Ott az ember öltönyben és nyakkendőben megy a tanácsülésre. Sokakban felmerülhet: Mándoki miért megy öltönyben-nyakkendőben? Mert oda így kell menni. Ez olyan, mint a nyelvtudás: nem akartam, hogy a nyelvismeret hiánya korlátokat állítson a művészetem elé. A művészetemmel akarok sarkos dolgokat mondani és nem a kinézetemmel. Mert ennek lehet egy olyan következménye, hogy a művészetemet nem fogadják el, mert nem az elvárt külsővel jelentem meg. Nálam a zene a meghatározó.

Van híre a magyar zenének külföldön?

Egyszer egy közös koncert után odajött hozzám Greg Lake, hogy valami fontosat szeretne mondani. Azzal kezdte, hogy megoszt velem egy titkot. Elárulta, hogy az Emerson, Lake & Palmer eredetileg nem az *Egy kiállítás képeit* szerette volna megcsinálni, hanem Bartók *Magyar képeit*, csak nem kapták meg a jogokat. Azzal folytatta, hogy én – tekintettel arra, hogy magyar vagyok – segíthetnék a jogok megszerzésében, és csináljuk meg együtt a Soul-

matesszel. Mint köztudott, nem szenvedek önbizalomhiányban, és gondoltam, felhívom Bartók Béla unokáit, és ők majd örömmel igent mondanak. Nem így történt. Még egy beszélgetés sem jött létre, csak egy elutasítás. Önbizalom ide, önbizalom oda, a jog az jog. Az unokák teljesen elzárkóztak. Tudtam, hogy a hetven év valamikor lejár, és akkor visszatérhetünk erre. Így is lett. Letelt a hetven év, és felhívtam Al Di Meolát, Cory Henryt és Richard Bonát, elővettük a régi kottákat, és megcsináltuk a *Magyar képeket*. Bartók nagyon ismert Amerikában. Nem tudok olyan amerikai zenésztől, aki ne gondolná úgy, hogy valójában Bartók volt az első rockzenész. Annak idején ő volt az első fehér ember, aki az afroamerikai klubokba beült játszani.

Hogy születik meg egy dal? Előbb van a dallam és aztán a szöveg, vagy fordítva?

Nem én írom a nótákat, az élet írja. Én csak lejegyzetelem. A dallam és a szöveg egyszerre születik. Ezzel kapcsolatban van egy kedvenc történetem. Klasszikus New York-i munkahetem volt, szombaton késő éjszaka befejeztem az egyhetes felvételi maratont, és vasárnap reggel 9-kor kimentem a hotelből az ágyamból, és visszamentem a stúdióba, hogy megnézzem, minden úgy van-e feliratozva, ahogy kell (ilyenkor nagyon fontos a feliratozás, hogy minden rendben legyen). A Lufthansa járat vasárnap késő este indult vissza Európába. Gondolkodtam, hogy hol töltsék el egy nyugodt vasárnap délutánt. Úgy döntöttem, hogy elmegyek egy kávézóba a tengerpartra. Emlékszem, sütött a nap, vénasszonyok nyara volt. A pincérnő szemmel láthatóan egy diáklány volt, aki utolsó munkanapját töltötte a kávézóban, ez volt az utolsó vasárnap a szemeszter kezdete előtt. Ment le a nap. Gyönyörű fények voltak. Pár asztallal arrébb egy idősebb úr üldögélt. Folyamatosan írogatott a füzetébe. Azt gondoltam: biztosan egy költő és éppen verset ír. A pincérlány odament hozzá, és abból, ahogy az idős úr a pincérlányra nézett, jött a dallam, így született meg a nóta: *The Last Day of Summer*. A dalaimat tényleg az élet írja.

Ahhoz, hogy az ember sikeres legyen, kell egy jó háttérország. Mit lehet tudni a családról?

Három gyerekem van, tulajdonképpen mindhárom a nyilvánosság előtt él. A nagylányom híres német színésznő, kiváló tehetség, olyan jól tud magyarul, hogy magyar színésznő is lehetne. Mindennap beszélünk. A fiam, azt hittem, hogy zenész lesz, de rájött, hogy inkább a szoftverek világa érdekli, sokszor velem dolgozik a projekteken. A legkisebb lányom komponál, nagyon nagy tehetség. Az egyik dalomat átírta, és nagyon jó lett. A dal címe *Matchbox Ra-*

cing. Ennek a dalnak egy érdekes története van. Megírtam szöveggel, dallammal úgy, ahogy szoktam. Arról szól, hogy 56-ban az édesanyám nővére disszidált a fiával, és amikor tízéves lettem, küldtek ajándékosomagot a születésnapomra. A csomagban három kisautó volt és egy kép a Los Angeles-i repülőtér parkolójáról. Számomra ez a szabadságot jelentette: a három autó és az a sok színes autó a parkolóban. Erről írtam egy dalt: *Matchbox Racing* címmel. A kislányom, miután meghallgatta, odajött, és mondta: „Apu, nekem nem tetszett a dallam, írtam egy másikat, egy jobbat!” Igaza is volt a kislányomnak.

Hol nőttek fel a gyerekek?

Pokoli érdekes, hogy művészek hol és hogyan élnek. Még nem engedtem be újságírókat a házamba. Érdekes dolog, hogy egy ember hogy rendez be az otthonát. Az otthon tükröz egy egyéniséget. A gyerekeim egy tóparti házban nőttek fel. A házra egyébként véletlenül találtam rá. Úgy történt, hogy egy bajorországi székely barátom elhívott magához, és rosszul számítottam ki az időt, túl korán odaértem hozzá. Nem akartam sokkal korábban meglepni őt, ezért beültem egy tóparti sörkertbe. Naplemente volt, este hat óra körül. A tavon feltűnt egy férfi, aki egy kenuban ült egy négy év körüli kislánnyal az ölében, és egy öntöttvas grillen sült a kolbász. Arra gondoltam, hogy én itt szeretnék élni.

Van kenud és öntöttvas grilleződ?

Van. És úton is vagyok vele.

Minden évben augusztus 20. körül a Mandoki Soulmates nagy sikerű koncertet ad a Bazilika előtt. Idén mire számíthatunk?

Augusztus 21-én megünnepeljük, hogy ötven éve zavarunk el minket a kommunisták, nem voltunk elég nagy kalandorok ahhoz, hogy itt maradjunk. A bulira az egész nemzetet meghívom! Ezúttal a Hősök terén leszünk.

*

Beszélgetésünk végén világossá válik: Leslie Mandoki számára a zene nem pusztán mesterség, hanem misszió. Egy olyan belső szükségesség, amely a szabadság, a béke és a közös emberi értékek hangján szólal meg, és amelyben a magyar hagyomány éppúgy él, mint a kortárs gondolat. Talán ebben rejlik a titok: az alkotás nemcsak önkifejezés, hanem híd múlt és jövő, nemzet és világ között. Egy híd, amelyen keresztül mi, magyarok is megszerezhetjük a juthatunk – zene nélkül talán el sem érhető távlatokba.